

ISSN 1652-7224 ::: Publicerad den 25 februari 2009

Utskriftsvänlig pdf-fil

Läs mer om hästsport på idrottsforum.org

Fredagen den 12 januari 2007 disputerade Sara Berglund i etnologi vid Lunds universitet, på avhandlingen *Vägen till vinnarcirkeln: Travhästen och dess människor mellan sport och spel* (Gidlunds Förlag). Fakultetsopponent var den norske kulturvetaren Olav Christensen, Universitetet i Oslo, som uppenbarligen saknade djupare akademiska insikter i såväl etnologi som travsport. Forumredaktören var, som sig bör, på plats i Kulturens auditorium i Lund, och rapporterade på löpet den 17 januari om ett tevemorgonsoffalikt samtal, informativt, trivsamt, ofarligt, och efterlyste en mer kritisk hållning och analytisk skärpa från opponentens sida – visserligen med risk för att det blivit mindre trivsamt men med möjligheten att det blivit akademiskt relevant. Nu publicerar forumet en recension av Sara Berglunds avhandling, och för den svarar hästägaren och idrottshistorikern Leif Yttergren. Vår recensent pekar på en rad besvärande svagheter i framställningen, svagheter som över huvud taget inte berördes av opponenten. Det hade, om dessa brister kommit i dagen, kanske blivit en riktig doktorsdisputation, den process där respondenten ska uppvisa, och opponenten ifrågasätta, vetenskaplig skicklighet vad gäller teori och metod, och där presentationen av avhandlingsprojektet, analyser och slutsatser ska stå i centrum för uppmärksamheten.

I ett hav av empiri utan kompass

Leif Yttergren

Gymnastik- och idrottshögskolan, Stockholm

Sara Berglund

**Vägen till vinnarcirkeln:
Travhästen och dess människor
mellan sport och spel**

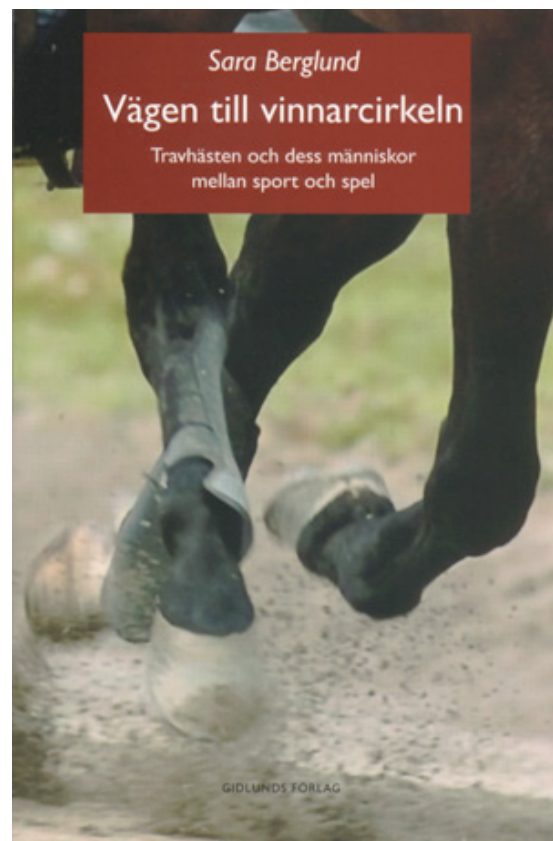
224 sidor, hft., ill.

Hedemora: Gidlunds Förlag 2006

ISBN 978-91-7844-726-8

Jag är avundsjuk på etnologerna av flera skäl. Tänk att få göra deltagande observationer, att bli ett med sitt källmaterial och för en tid slippa sterila arkivmiljöer och det till synes eviga snurrandet på mikrofilmapparaten. Dessutom är ofta avhandlingar i etnologi läsvänliga och intresseväckande; författarna tar ut svängarna på ett för historiker ovant sätt, kanske lite väl djärvt kan en vän av ordning kanske tycka. Det var således med viss spänning jag började läsa lundaetnologens Sara Berglunds avhandling "Vägen till vinnarcirkeln".

Vilken typ av avhandling är då "Vägen till vinnarcirkeln"? När det gäller det yttre kan man notera att den är ganska tunn sett till sidantal och att den är både rikt och fint illustrerad. Den består totalt av åtta kapitel. De är dessvärre inte logiskt sammanvävda med varandra utan känns som mer eller mindre fristående artiklar om travhästen förr och nu ur skilda aspekter, och både kronologi och tematik saknas. I avslutningskapitlet förefaller Berglund vara medveten om avhandlingens brist på sammanhållen struktur eller som hon själv uttrycker det: "Från att till en

början ha diskuterat hästens roll och travsportens roll i samhället har avhandlingens fokus snävat in mot travhästen och dess kroppslighet. (s. 191)”

Berglund börjar djärvt och en smula oakademiskt med en så kallad prolog på flera sidor som består av ett TV-referat från ett av de 9000 travlopp som varje år körs i Sverige. Därefter redovisas som sig bör syftet: ”Syftet är undersöka hur denna häst görs och tillskrivs mening inom den kulturella kontext som travsporten utgör i Sverige.” Sedan presenteras att antal frågeställningar/delsyften. Tyvärr är dessa luddigt formulerade och redan här kan man ana att framställningen kommer att spreta en del. Jag blir också en smula förvånad när Berglund medger att hon inte hade ett bestämt syfte när hon startade undersökningen utan att det ”utvecklades” (s.10) successivt under insamlandets gång. Luddiga syften/frågeställningar har ju en tendens att leda till luddiga framställningar.

Källmaterialet är gigantiskt och en stor arbetsinsats ligger bakom avhandlingen. Förutom skriftliga källor (inklusive internet, vars användning författaren problematiserar på ett bra sätt) använder Berglund 18 djupintervjuer, deltagande observationer från de mest skilda hästmiljöer, bland annat från Malta av någon märklig anledning. Dessutom används så kallade frågelistor som kompletterar observationerna och intervjuerna. Berglund kan således hästkulturen inifrån, och det finns alla förutsättningar för en omfattande och djuplodande studie kring travhästen. Men ack, dessa förhoppningar uppfylls inte. Min gissning är att endast en bråkdel av materialets potential utnyttjats fullt ut, vilket sannolikt hänger ihop med de luddiga frågeställningarna. Berglund verkar ha saknat fokus, en central problemställning, och därmed seglat omkring utan kompass i ett hav av källmaterial.

Berglunds avhandling fyller ett stort behov. Forskning om travhästar (och travsport) är eftersatt både i Sverige och utomlands, även om detta behov delvis fyllts sedan avhandlingen kom 2006. Hon redogör förtjänstfullt för forskningsläget och gör bra återkopplingar till det löpande i avhandlingens empiriska kapitel. En smula irriterat konstaterar jag att hon benämner oss idrottshistoriker som ”sportforskare”. Berglund lyfter även löpande i texten in mer teoretiskt inriktad litteratur som fördjupar och ibland förklarar hennes resultat på ett intressant sätt. Avhandlingen lyfter tack vare det, vilket behövs eftersom den saknar tydlig teoretisk utgångspunkt eller koppling till någon etablerad teoribildning.

Det som sticker ut i inledningskapitlet är genomgången av spelforskningen. Berglund har en ambition, vilket också framgår av avhandlingens undertitel att både belysa travsporten och spelet. Det sistnämnda blir dock en parentes i avhandlingen och berörs endast i kapitel 3, och borde faktiskt helt ha strukits för att ge plats åt andra teman, helst **ridning**.

Kapitel två har karaktären av bakgrundskapitel och behandlar travsporten före sekelskiftet 1900, och belyser bland annat vilken funktion den tidiga travsporten fyllde i samhället. Berglund visar att målet med travet var att få fram dugliga hästar till jordbruket, militären och andra sektorer i samhället; inte i första hand att avla fram duktiga travhästar (s. 56). Det tidiga travet stod således i samhällets tjänst, inte i travsportens.

Kapitel tre spretar och sönderfaller i en rad delkapitel utan samhörighet och djup. Till exempel behandlas den oerhört spännande tillbakagången för kallblodstravarna och uppgången för varmblodstravarna på endast fyra sidor. Kallbloden representerade, som bland annat historikern Mats Greiff visat, det gamla, omoderna, långsamma bondesamhället medan varmblooden stod för det nya, moderna Sverige. Kapitel tre hade liksom de andra kapitlen tjänat på att ha en kort inledning där författaren redogjort för kapitlets syfte med mera, och gärna också en kort sammanfattning; det nuvarande upplägget gör att det är svårt för oss läsare att hänga med i svängarna och man saknar som nämnts den röda tråden även om läsningen i varje kapitel är intressant i sig.

Kapitel fyra är riktigt bra och belyser relationerna (tränare, hästägare, kuskar, skötare, media) inom travsporten på ett övertygande sätt. Att hålla med en travhäst är dyrt, mellan 7 500 och 10 000 kronor i månaden är en siffra som anges och detta leder till en speciell relation mellan hästägare och tränare, där vinstintresset sätter den sociala relationen på spel. Berglund menar att ägandet förändrats över tid och för vissa blivit en del i upplevelseindustrin. Det finns till och med tränare som bedriver ”kundvård” som ett konkurrensmedel för att locka och behålla hästägarna. Även internet har skapat nya möjligheter för kontakten mellan tränarna och hästägarna. Hästskötarnas roll behandlas och här saknas ett tydligt genusperspektiv. Annan forskning har visat att dessa i allt högre grad är unga kvinnor som övertagit männens uppgifter i stallet, vilket enligt denna forskning hänger samman med att hästskötarjobbet blivit mer vårdande på senare tid.

Efter det intressanta kapitel fyra kastas läsaren i kapitel fem och sex och i viss mån kapitel sju över till den komplicerade avelsfrågan (inklusive kloning) och jakten på den optimala hästen som skall föra travhästen till vinnarcirkeln! En bra stamtavla leder dock inte alltid till bra avkommor, vilket inte minst superhästen Copiads avkommors bristande framgångar är ett tydligt bevis på. Berglund behandlar även hur och varför travhästarna får sina många gånger lustiga namn. Genom att inkludera annan forskning lyfter denna ganska triviala frågeställning och blir riktigt intressant. Det avslutande kapitlet är inte något typiskt sammanfattningskapitel där läsaren får en tydlig sammanfattning och genomgång samt diskussion kring avhandlingens huvudresultat.

Sammanfattningsvis är jag splittrad i min syn på Berglunds avhandling. Den är problematisk att ge ett slutomdöme om. Som privatperson och hästägare (ej travhästar skall framhållas) samt med en släkt som är djupt involverad i travsporten har jag läst avhandlingen med stort intresse. Som forskare och historiker är jag dock en smula bekymrad. Avhandlingen hade genomgående tjänat på större tydlighet och en klarare struktur, allt från syfte och frågeställningar till avslutningen via hur kapitlen är disponerade. Vidare saknas det vetenskapliga djupet och problematiseringen i många av delundersökningarna. Berglund snuddar endast vid en problematik innan hon hastar vidare till nästa. Slutsatsen blir dock att det har varit intresseväckande och spännande läsning; en ganska typisk avhandling i etnologi med andra ord.

© **Leif Yttergren 2009.**

-
- **Köp boken från [Adlibris.se](https://www.adlibris.se)**
 - **Kjøp boken fra [Capris.no](https://www.capris.no)**
 - **Køb bogen fra [Adlibris.dk](https://www.adlibris.dk)**
 - **Buy this book from [Amazon.co.uk](https://www.amazon.co.uk)**
 - **Buy this book from [Amazon.com](https://www.amazon.com)**